

Analýza: 11. Chrám zasvěcený ruské armádě

Pohled českého pravoslavného věřícího na ruský chrám v Kazani. Velká fotogalerie.

Analýza

Chrám zasvěcený ruské armádě a politice Vojáci dostali v Rusku novou kapličku

Ani v Rusku se nepovede vždy úplně všechno. Svůj modlitební koutek dostala ruská armáda v podobě tohoto velechrámu poblíž Kazaně. Pod novátorsky pojednanými efektními ikonami(?) se nyní schází vůkol moskevského patriarchy ruské vojsko k modlitbám za vítězství.

Rusům (nevím, jestli všem) se taková architektura asi líbí, ale mě vždy nad takovými projevy ruské velikosti a síly napadne, jak vzdálená je nám tato kultura, jejímž hlavním rysem jsou obrovské rozměry. Je to prostě jiná mentalita (bez ohledu na to, že oba naše národy jsou slovanské, rozdíly v mentalitě mohou být obrovské).

Nám sice nepřísluší mluvit do vnitřních záležitostí jiného národa, ale můžeme se díky tomu zamyslet nad obecnými tématy, a nad námi samotnými. Třeba zjistit, kudy naše cesta nevede.

Nechci zde hodnotit vkus či nevkus ruských stavitelů, to je otázka národní povahy. Co se jednomu národu líbí, může z pohledu jiné kulturní tradice vypadat jako kýč.

Jenže zde se jedná o chrám, kde bychom měli Bohu sloužit svou snahou o zbožnost a nikoliv si připadat jako v památníku vojenských úspěchů.

Ta snaha chrámu šokovat, ohromit se může docela dobře snadno stát povrchní náhražkou vytříbené krásy. To už by se vlastně dost blížilo opuštění starobylé pravoslavné tradice, kde umělcům nejde o povrchní líbivost, ale o zprostředkování hlubšího poznání, což je smyslem opravdové krásy.

Těžko považovat za krásu tu směs všech stylů, míchání historických vzorů, ten koktejl dávných východních uměleckých tradic se západem ovlivněného tzv. ruského baroka a novověku s modernou, socialistickým realismem a postmodernou.

Těžko považovat za vytríbenost to hýřivé spektrum všech myslitelných uměleckých postupů a prostředků použitých pod jednou střechou, ba hned vedle sebe. A tu až orientální hojnost dekoračních prvků spojených s přemírou po chrámu rozestých oddělených a jednotlivých ikonek, ozdůbek, svatyní a svatyněk v Čechách nazývají poměrně nevybíravým slovem „přeplácanost“.

* * *

Umělec, který si prohlédl přiložené fotografie z chrámu, shrnul své dojmy jedním slovem: **odlidštění**. Ta zvláštní prázdnota, nad kterou září socha ze zlata – to rozhodně není obvyklé pro pravoslavné chrámy. Pro všechnu tu září zlata není vidět Kristu do tváře, je to jen socha bez obličeje. Odlidštění – jakoby v Kristu nebylo spojeno Božství s lidstvím.

Ikonograf prohlásil o výzdobě chrámu, že je to útok stranou, že to není zcela pravoslavné. Kristus musí vypadat vždy stejně, jak to stanovuje ikonografický kánon.

Stejně jako není správné používat pro ikonografii netradiční prostředky a postupy (např. olejomalbu nebo novátorské nahrazení kanonicky stanovených odstínů barev používáním jiných, nečekaných, např. tmavě rudé pozadí na ikoně), tak není přijatelné dramaticky měnit vyznění a působení ikony.

Nutno odmítnout takové ikony, na nichž zobrazený Kristus vzbuzuje dojem, že je to převlečený démon.

* * *

Pozoruhodný je další duchovní rozměr chrámového prostoru, který spolu s okolím vně chrámu evokuje bojiště. **Armagedon**. Nesmířitelná poslední bitva s nespočtem obětí. Apokalyptická stvoření rozsévající smrt.

Téma strašné a děsivé. Nic pro hříšníky. Ruská armáda je tu zobrazena jako armáda archanděla Michaela, která bojuje proti ďáblu. Kolem chrámu jsou rozmístěny vraky nepřátelských tanků a válečných strojů, zbytky spálených domů, zákopy, zničené zbraně.

Ano, toto je zbudováno jako chrám vítězného Božího vojska posledního soudu. Zcela nové pojetí zpřítomnění apokalypsy.

Zatímco dříve byly na ikonách zobrazovány apokalyptické výjevy za použití biblické symbolické řeči, ve které je vždy nějaká útěcha, tady je apokalypsa přítomna duchem hrůzy, pachem spáleniště, výbuchů války a děsem vyhlazení.

Ponurá barva tmavého kamene, jímž je obložen chrám navenek (působí tím, jako by byl začerněn od sazí ohňů z výbušnin, nebo ožehnut válečnými plameny), a tmavé šedomodré či nevesele šedozelené líčení stěn všude uvnitř – to člověku radost do srdce také nepřidá.

* * *

Ale lze to nahlédnout i z druhé stránky: zatímco duchaprázdná západní civilizace řeší třídění odpadu, uhlíkovou stopu, klimatickou katastrofu nebo elektromobilitu, v přece jen duchovnějším Rusku se řeší Armagedon.

Jen teď vskutku nevím, jestli to druhé je v ruském podání vlastně smysluplnější... Čili zda to přináší člověku nějaké bohopoznání či něco užitečného pro spásu. Dává něco z toho lidem radost? Radost z Boží blízkosti?

Jistě, nějaká radost tam je, ale na západní straně má ekologickou podobu nadšení pohanů skákajících přes posvátné ohně, a v chrámu armády má zase podobu zářících očí jehovistů, když nadšeně mluví o tom, jak na konci světa bude tolik mrtvol, že to zvěř ani nestihne požírat.

Západ marně hledá ekologickou záchranu země a globální ekonomiky, aniž by viděl, že záchrana světa začíná úplně jinde, než ji světské myšlení a evropská logika hledá.

Východ řeší duchovní problém světa, ale kvůli duchovnímu úpadku a naší všeobecné nedostatečnosti není schopen zvolit účinné způsoby, které strhnou člověka radostí z víry, a hlavně se mu nedaří udržet se na Evangeliiem vytyčené cestě lásky, protože se do té Kristovy lásky stále nějak plete politika.

Křesťanský chrám, kanonicky zřízený, má zvěstovat Evangelium, tedy Boží lásku k lidem a zapůsobit na věřící, aby na Boží lásku odpověděli. Aby milosrdenství shůry rozhajňovali milosrdenstvím vzájemným.

Nutno uznat, že tento úkol lze u chrámu zasvěcenému armádě, vojsku a řinčení zbraní naplnit jen velice obtížně, pokud to je při tomto zadání vůbec možné.

* * *

Zajímavou kapitolkou chrámové výzdoby jsou mozaiky, provedené v duchu u nás nechvalně proslulého soc-realismu. Na některých byl původně i Putin a Stalin.

Proč nakonec odstranili Putina, nevím, ale fresku s podobiznou masového vraha nakonec dali pryč kvůli pobouření věřících. Kdyby tak Josif Vissarionovič tušil, že ho jednou budou chtít umístit mezi ikony na stěnu pravoslavného chrámu! Pro tentokrát ho tato ironická pomsta neúprosných dějin o vlások minula. Možná příště?

Každopádně jsou tam zvěčněni současní politikové, ruská generalita, a v neposlední řadě ministr zahraničí Ruské federace Lavrov. A pak spousta politicky uvědomělých dělníků, rolníků a pracujících lidu obecně, jak to bývá na angažovaných mozaikách tohoto politicko-uměleckého zaměření obvyklé.

A vyobrazení kulometů, tanků, pušek a dalších zbraní? Podle mého soukromého názoru to do chrámu nepatří. Svatí jsou sice, pokud byli vojáci, zobrazení s mečem nebo kopím, ale to jsou atributy těchto svatých.

Existují pak fresky zobrazující historické bitvy a tam jsou historické zbraně, jenže to byla vojska vedená svatými vojevůdci a nikoliv Stalinem.

Historická zbroj ještě budiž (lze ji chápat symbolicky), ale přece jenom – sofistickované zbraně pro hromadné zabíjení – kulomet, minomet a samopal i nejmodernější zbraně? (A kdo ví, jestli tam někde nejsou i atomové ponorky... A co mezikontinentální rakety? I ty tu máme, ale venku. To si přece nikdo neumí ani představit – pravoslavný chrám bez balistických raket!)

Jenže návštěva chrámu přece není účast na vojenské přehlídce. V Rusku je sice smutnou tradicí předělávat chrámy na muzea, ale většinou si to neorganizujeme sami.

Tento druh železných zbraní jsme spíše zvyklí vidět na ikonách zobrazujících podsvětní propast, čili

peklo. Představuji si, jak se věřícím asi stojí v chrámu vedle stěny s ikonou, ze které na ně míří vojsko samopaly a kulometem. Modlitba na bitevním poli? O ikonách jsme se přece učili, že je to okno do nebe.

A co že to mají venku? Čirým politicko-agitačním kýčem je venkovní osvětlení kolem chrámu, provedené pod inspirací mezikontinentálních raket připravených ke startu.

Možná trpím nějakými předsudky, protože mi tyto chrámové mozaiky nepříjemně připomínají neumělou komunistickou výzdobu s budovatelskými či propagandistickými výjevy, bez kterých se neobešel žádný okresní kulturní dům a mnoho nádražních budov. Na všech byli k vidění radostní pracující.

Tady máme zase radostné Rusy nadšené pro Rusko (proč na chrámové „ikoně“ nejsou nadšeni pro Boha?). Trochu levně a příliš ideologicky znějící armádně občanská chrámová přísaha na stěně chrámu: „**S Ruskem na věky!**“ připomene pamětníkům nápisy, kterým se zde ještě před 30 lety nedalo uniknout: „Se Sovětským svazem na věky věkův,“ avšak místo: „Amen,“ tam tenkrát připojovali: „A nikdy jinak!“

V Božím chrámu bychom spíše očekávali vysázené toužebné zvolání: „S Kristem na věky.“ Cožpak Rusko je Bůh, abychom je v chrámu vzývali? Ten druhý, ryze politický výkřik na mozaikách: „**Krym je náš!**“ si ale tito současní budovatelé zárných zítřků opravdu mohli odpustit. (Přece vědí, jak tím zraňují většinu Ukrajinců.)

Celá ta mozaiková výzdoba, obsahující tváře současných politiků, nepříliš vkusně odvádí pozornost návštěvníka chrámu ven do světa. A mimochodem, také vás šokují vitráže či vystavené vlajky ozdobené hvězdou, srpem a kladivem?

V diskusích jsem zaslechl, že to irituje i spoustu Rusů. Ty názory diskutujících nevydávají chrámu svědectví, že je to postaveno v duchu „Rusko sobě“ jako „Rusko Rusům“, ale spíše jako „Rusům navzdory“. Tyto debaty však mohou vytvářet zavádějící dojem.

Působení chrámu, jeho výzdoby v celkovém kontextu trochu vzbuzuje podezření z hereze etnofiletismu, případně starožidovského pojetí „vyvolenosti národa“, čili národnosti Bohem vybrané, která má tu unikátní moc dávat svým příslušníkům spásu. Ruského mesiášství je však plná ruská literatura a stalo se již součástí sebeidentifikace ruského národa.

Celkově ponuré vyznění chrámu je umocněno i malým počtem věřících, kterých přichází do těchto obrovských prostor na všednodenní bohoslužby kolem třiceti.

* * *

Na závěr si ještě jednou zodpovíme otázku, proč nás vlastně zajímá nějaký nový ruský chrám kdesi u Kazaně.

Kromě toho, že je to pozoruhodnost a určitě zajímavá sakrální stavba. Ale hlavním důvodem našeho zájmu je poučení.

Učit se můžeme z příkladů pozitivních i negativních. Toto zřejmě bude pro nás Čechy a Moravany spíše ten druhý případ.

Při pohledu na toto veledílo nás asi napadne: „Díky Bohu, že na něco takového tu u nás nikdo nemá peníze.“ Zároveň si znovu připomeneme, že ne každý vzlet lidského ducha a těla míří k Bohu, ale (zvláště dnes) bývá spíše stoupáním lidské pýchy, doufáním v lidské vědomosti, schopnosti a

možnosti (v základech takových velechrámů jako by znělo: Podívej se, Bože, co jsme ti připravili, shlédni a div se).

Bylo by tak divné, kdyby po tom všem přišel hodně hluboký pád? Ruský starzec Tichon na Athosu říkal, že události dvacátého století dal Bůh Rusku jako epitimii. Poučilo se Rusko, nebo dostane další epitimii, dokud se nepokorí? Jedině skrze pokoru se stane pro Boha použitelným.

Ano, z naší země je to pohled někam do dálky. Nerozumíme motivům, proč Rusové takový chrám potřebují (pokud ho tedy vůbec potřebují a není to jen okázalé mrhání penězi: my na to máme). Je to jiná kultura. Nemáme jim do toho co mluvit. Ale zamýšlet se nad tím jistě můžeme.

Pozemšťanovi sluší v Božích očích podle Písma svatého skromnost a prostota. Boží síla se na zemi děje skrze lidskou slabost, jak svědčí Písmo. Velkolepost je vlastností nebeského království. Bůh nám nedal křídla, abychom se vznášeli nad zemí.

A cestu z pozemského prachu k sobě nás ustanovil jako cestu pokory. Kdo nemá pokoru, nemá nic. A tak nás vede k pokoře všemi způsoby, které existují. Abychom nebyli jako ti stavitelé Babylonské věže, kteří z ní stříleli šípy do nebe (jak vypráví starobylá tradice).

Stejně jako oni tenkrát upadli do klamu, domnívající se, že zasáhli Boha, tak i nás může Bůh nechat v našich zlatých chrámech domnívat se, že čím více pompy, tím spíše doletí naše modlitby k Jeho nadnebeskému trůnu.

To vše nás může napadat nad obrázky z nového ruského chrámu, a my pak můžeme Kristu děkovat, že nás zde vede k sobě tou nejkratší cestou poníženosti, pokory.

P.S.

Rusovi bude nevyhnutelně připadat jako česká malost, když řeknu, že v třebíčském chrámu vymalovaném freskami Andreje Kolomackého, se cítím být Bohu blíže, než bych se cítil v armádním velechrámu. Jde přece v konečném důsledku o to, co v církevní a duchovní praxi více pomáhá zbožnosti a modlitbě. To je přece klíčový smysl chrámu – napomáhat modlitbě, vše v chrámu musí sloužit modlitbě. (A. Osipov)

Když tak člověk hledí na ten zvláštní vojenský chrám, teprve docenuje cestu, kterou se vydalo utvářet svůj výraz české pravoslavi, jehož ideovým zadáním byla před sto lety mj. skromnost.

Myslím, že v Česku máme docela dobrý smysl pro hledání a nalézání rovnováhy mezi honosností či velebností na jedné straně a na straně druhé prostotou a chrámovou střízlivostí. Čecha vždy trochu děsí obrovské rozměry, dává přednost buď kulturní vytríbenosti nebo jednoduchosti a nelekne se ani svépomoci či samovýrobě.

Převysoké velechrámy, které jsou gotickou lomenou klenbou zvednuty do skoro nebeské výše, aby se z člověka uvnitř stal malý mraveneček, byly typické spíše pro západní prostředí. Na pravoslavném stánku Božím nás zaujala kupole s Kristem, který je nad námi, ale při tom tak blízko.

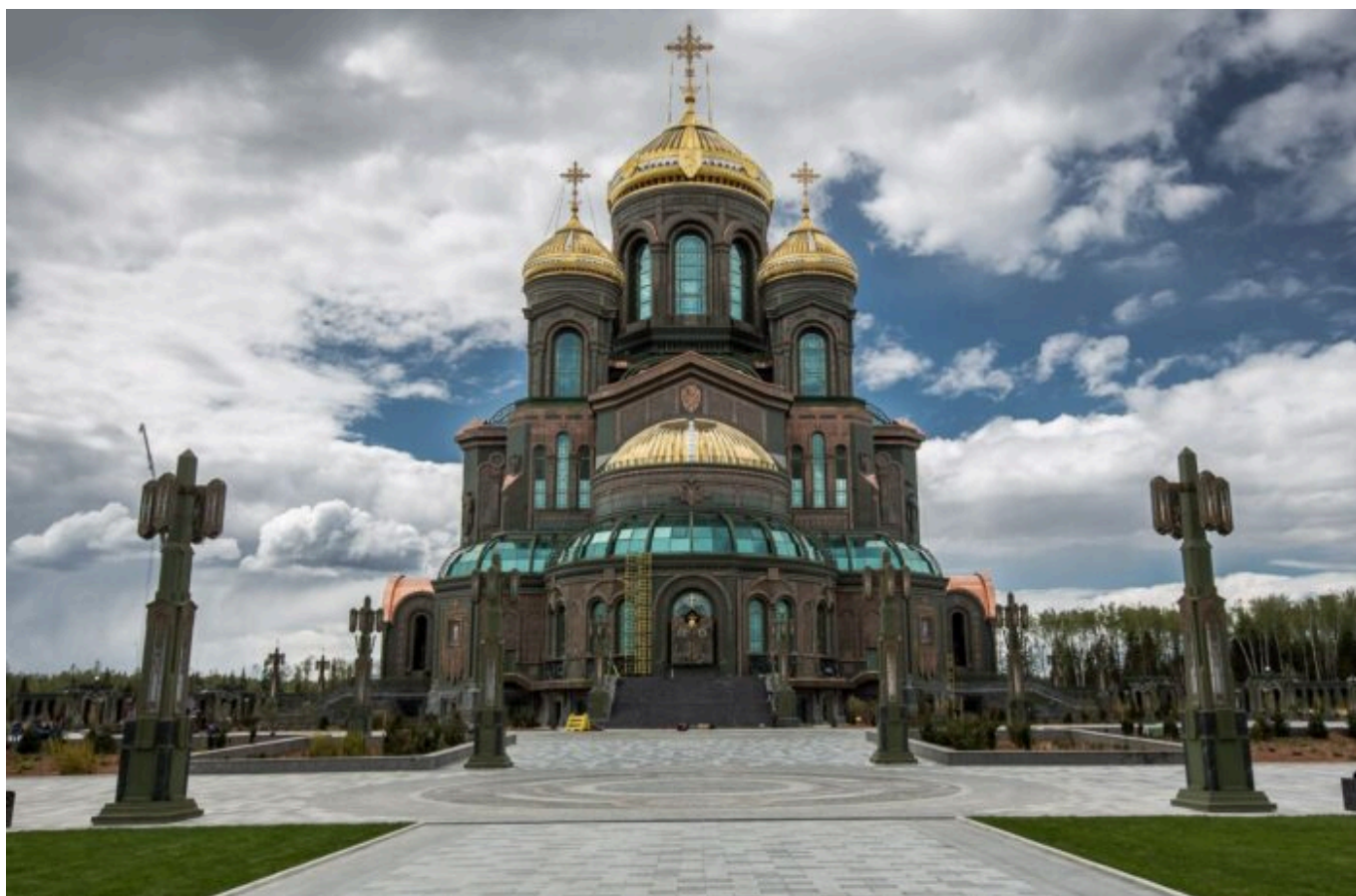
Časem se nám omrzí každé bezobsažné a duchaprázdňé obřadnictví, při kterém se duchovenstvo (někdy všichni se stejně sestřiženými vlasy a bradami) řadí do efektních vojensky přesně zarovnaných šiků a přísluhující se pohybují vojenským krokem, raději vkládáme své naděje do porozumění a poznání.

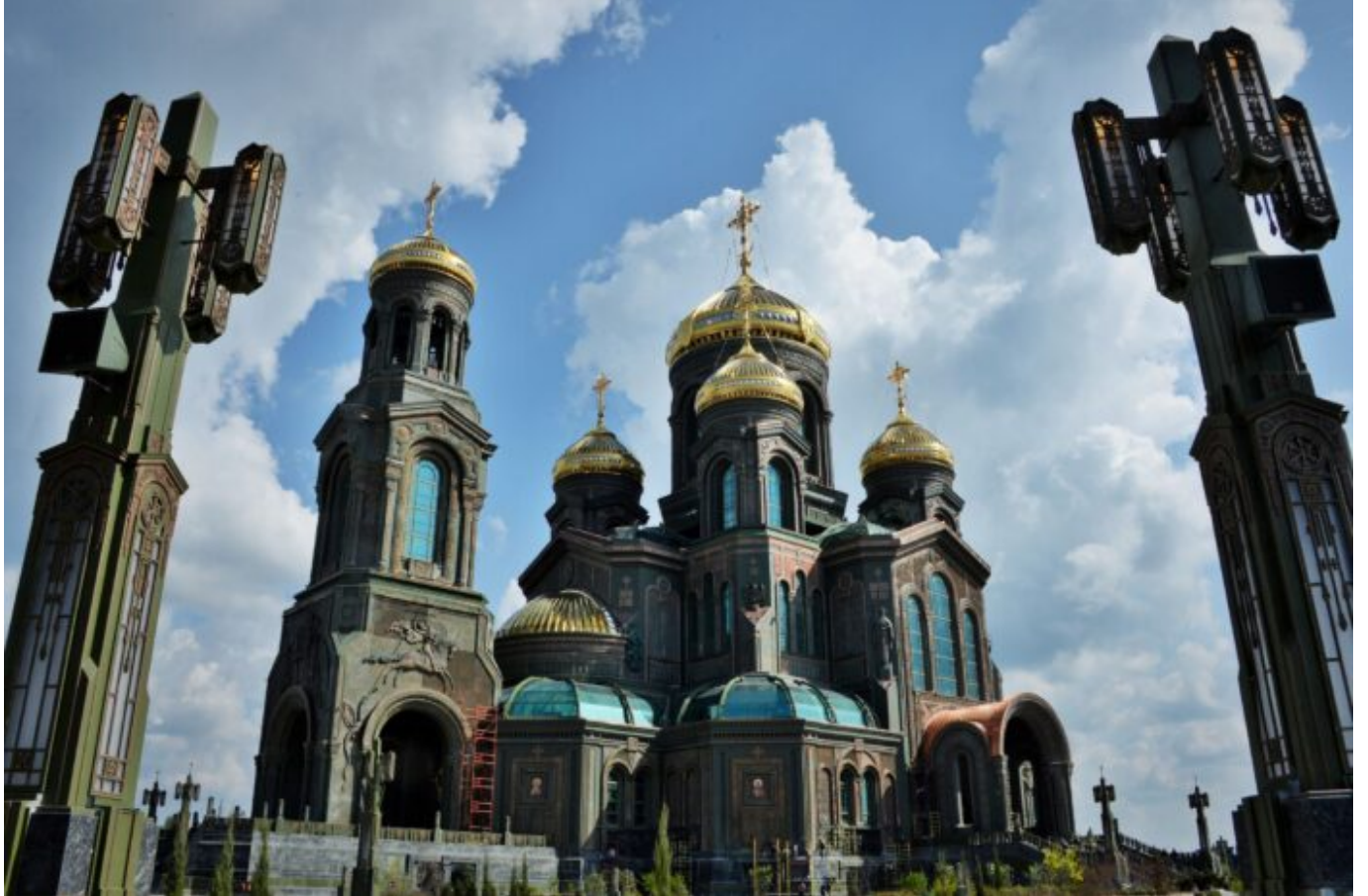
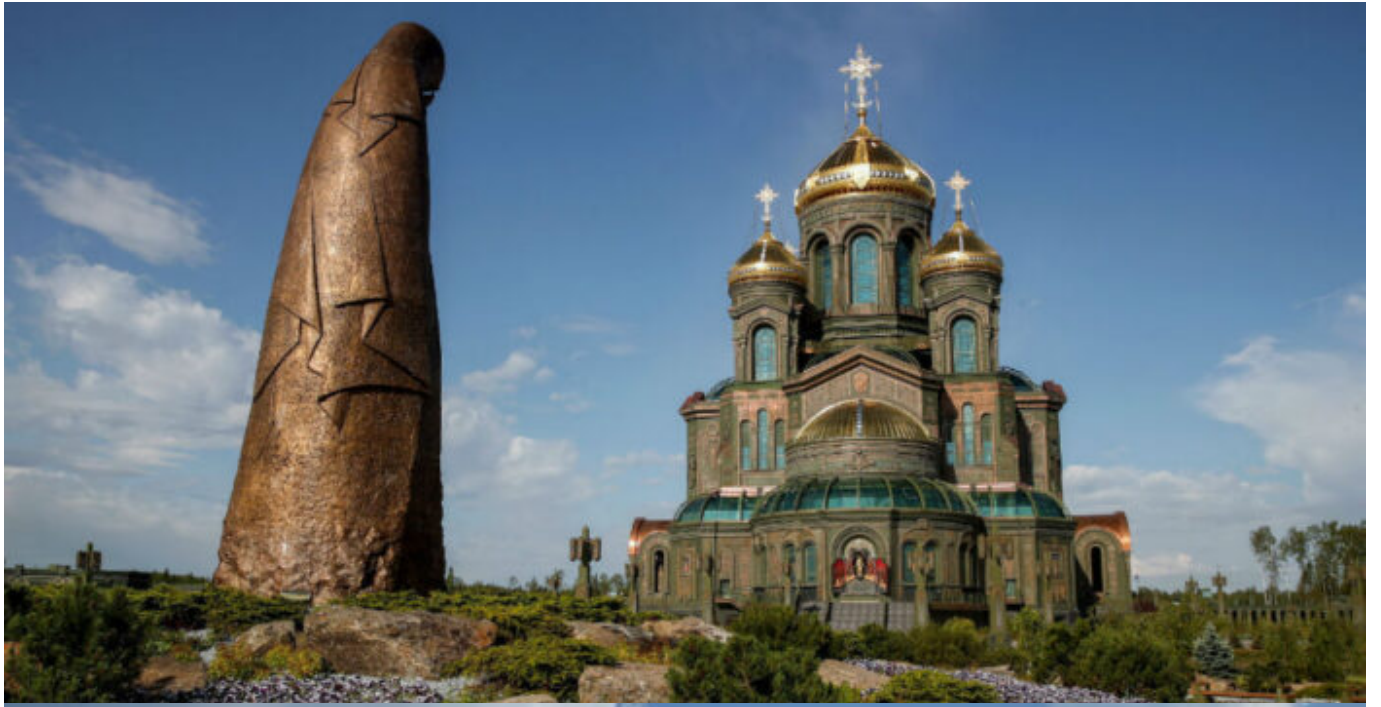
Nebráníme se ctít Boha i leskem pozlacených chrámových předmětů, ale zároveň to pro nás málo znamená a dokážeme se modlit se stejným nadšením před křížem sroubeným ze dvou trámků.

Osobní dojem z chrámu ruské armády: **pompa utržená z řetězu**. Upocená snaha napodobit byzantský velechrám, ale bez té vysoké a tisíciletím vytríbené kulturní úrovně, kterou do svaté Sofie Byzantinci vložili.

Nepřevážily zde materiální rozměry nad harmonií, uměním a kulturou? Na některých fotografiích vypadá vojenský chrám až podezřele duchovně potemněle (nechci použít žádného silnějšího výrazu). Ale to je asi vlastnost pompy, které se při svaté Tajině křtu třikrát zříkáme... (V českém překladu křtu se místo „pompy“ říká „pýchy“.)

Tady někde asi leží důvod, proč **se Gorazdovi věřící i duchovní lekali ruského vlivu** na místní vznikající církev. Dobře chápali, že kdyby se tato pompa s téměř vojensky vysluhovanými obřady nastěhovala do našich chrámů, Češi i Moravané by z nich prchli.

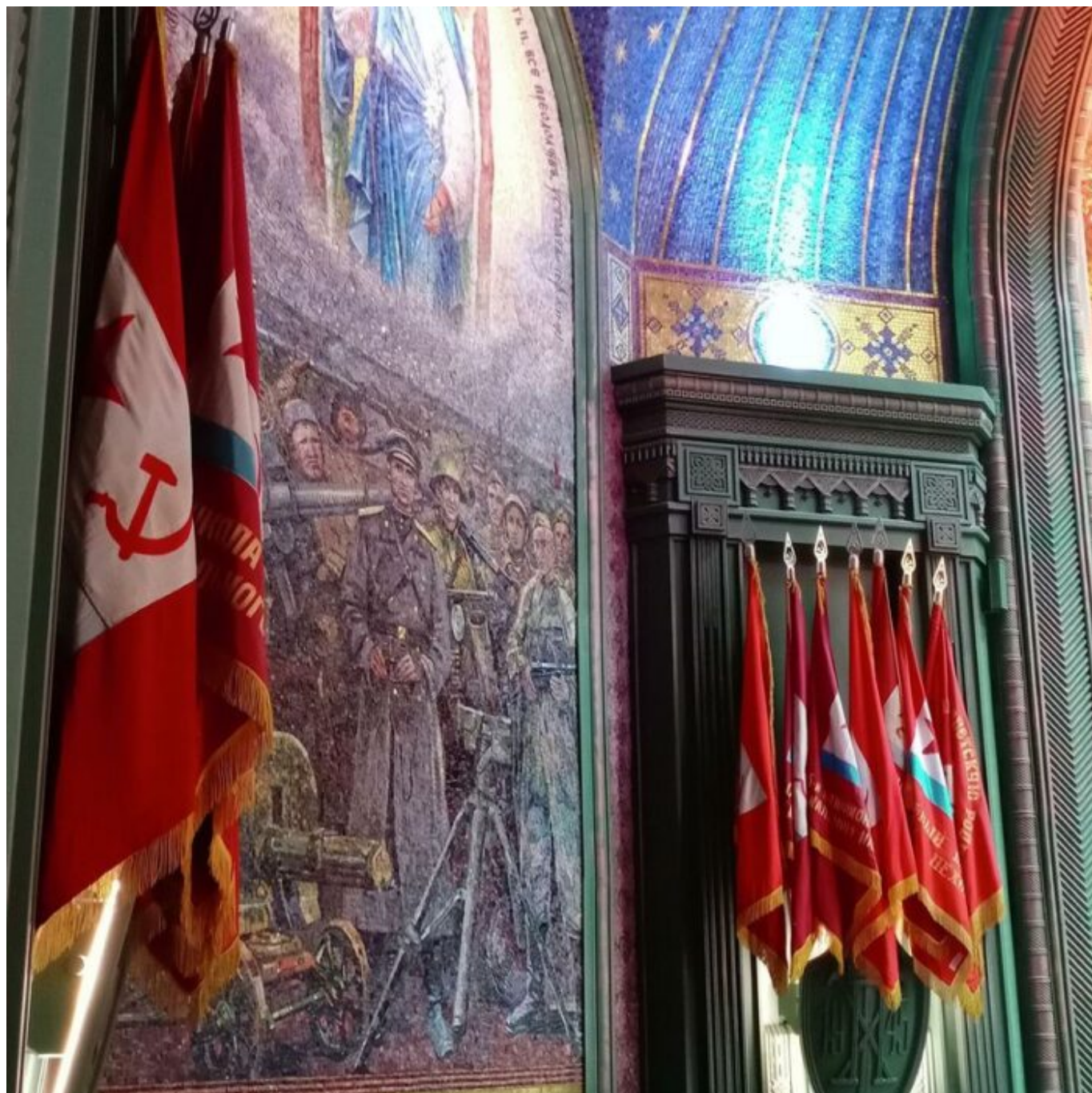

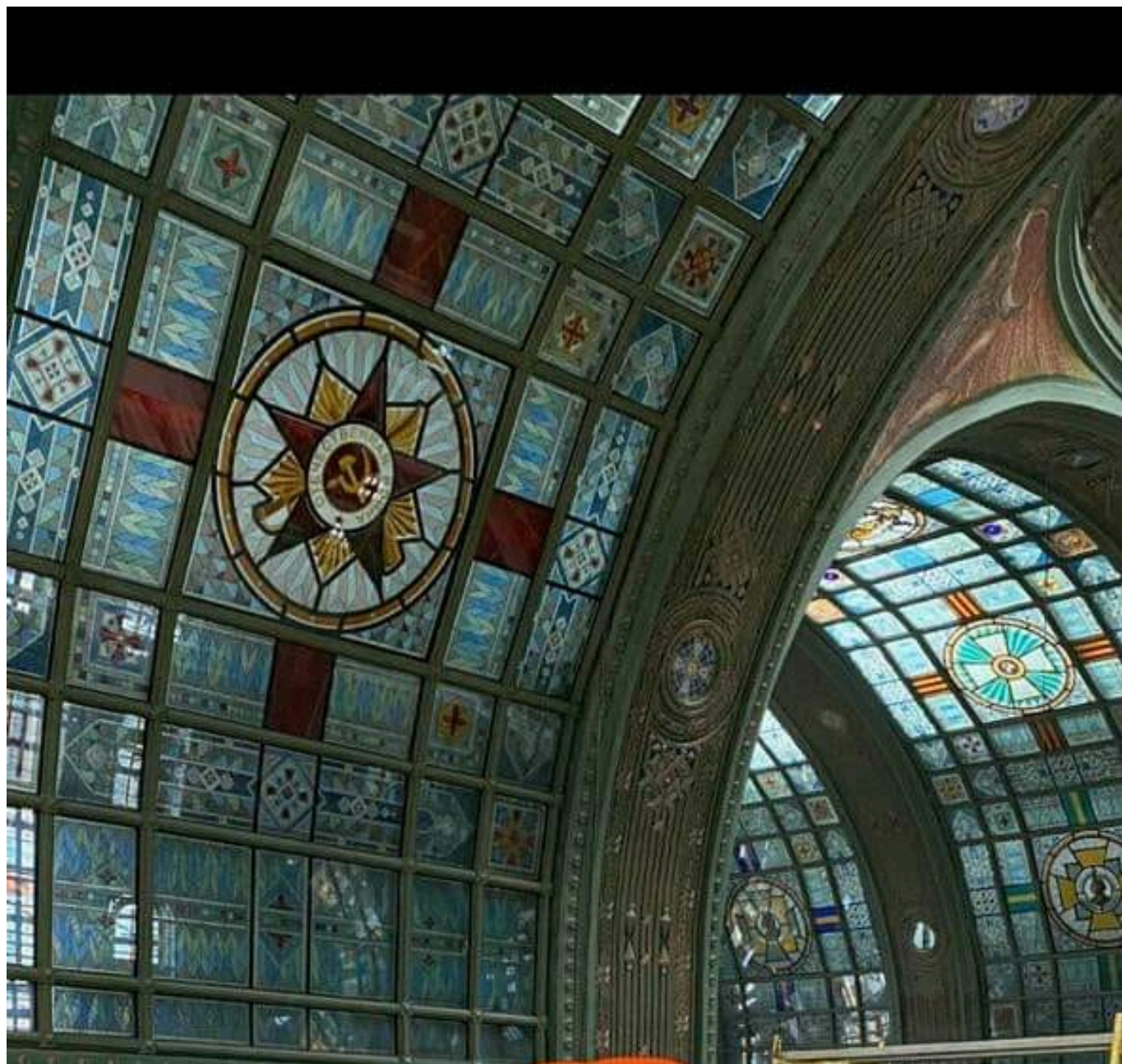

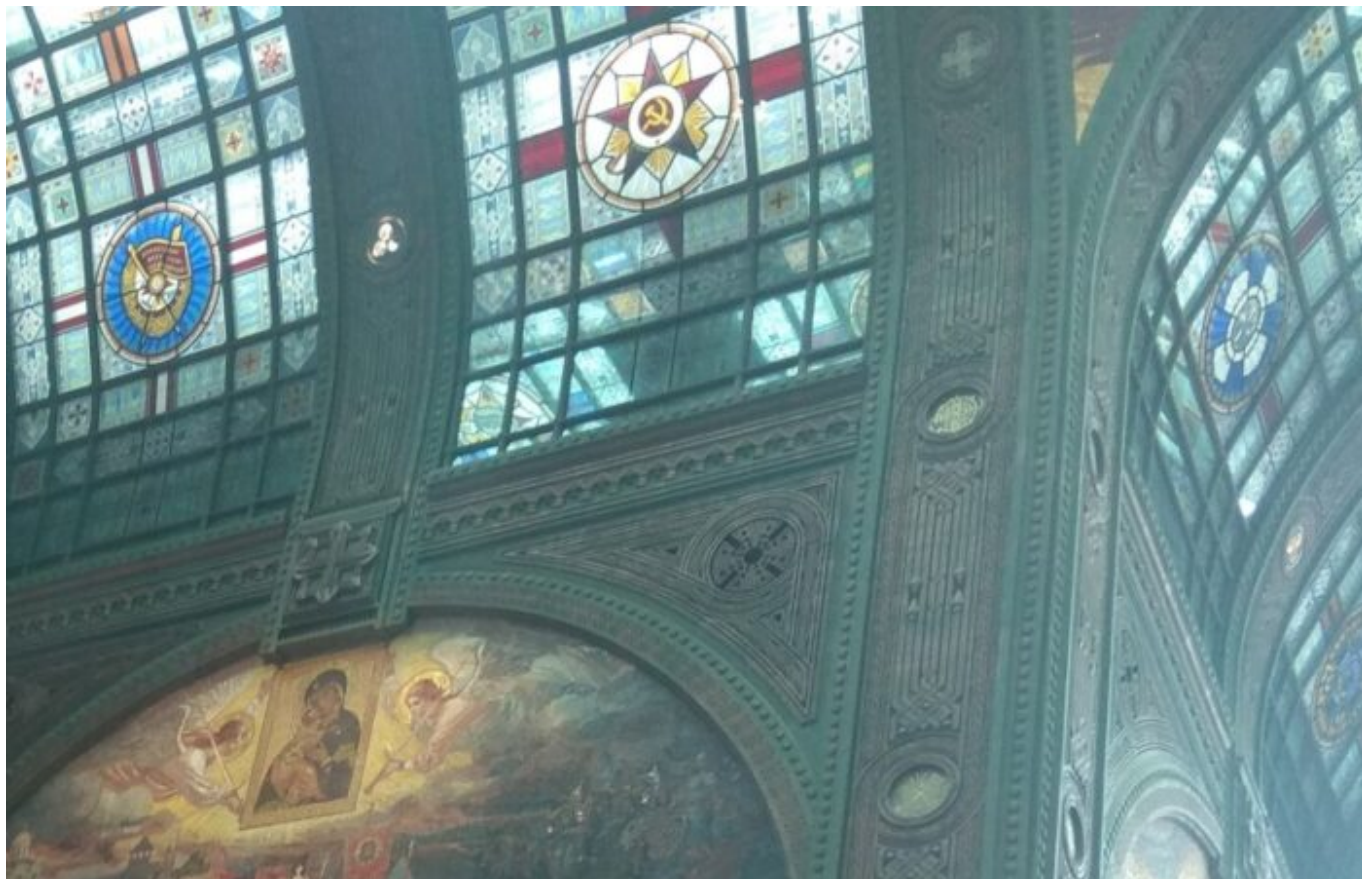

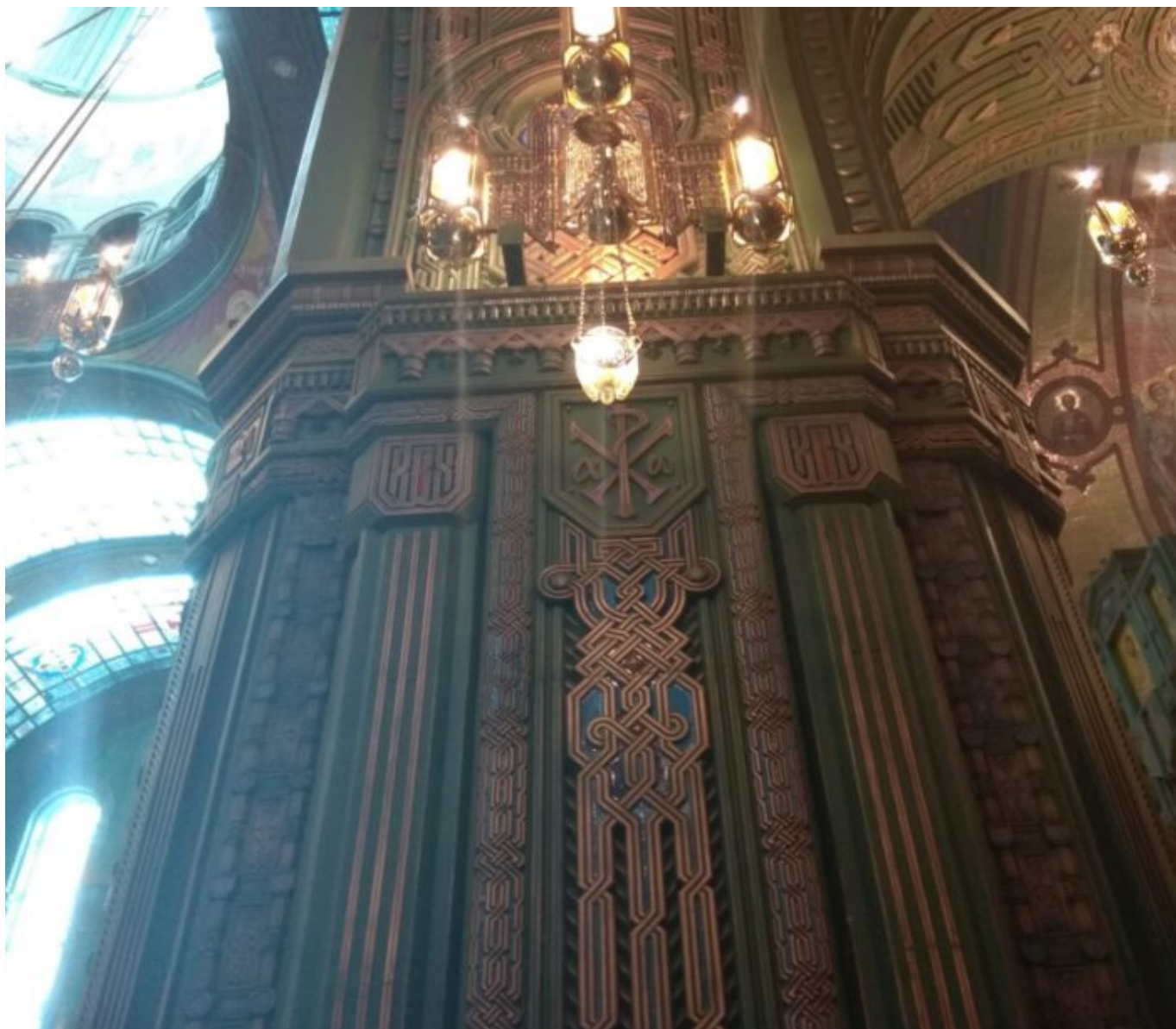

[Ambon](#)

27. 11. 2021

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Síť víry](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj Baptisté - Síť víry](#)